

Evaluering av ordningen med allmenngjøring av tariffavtaler

Fafo Østforum seminar

28. oktober 2022

- Rapport publisert i juni 2021
- Samarbeidsprosjekt mellom
  - SØA, Fafo og SSB,
  - på oppdrag fra ASD

Formålet med oppdraget

- Styrke kunnskapsgrunnlaget om
  - effekter av allmenngjøringsvedtak,
  - praktisering av loven
  - og hvordan tilbud og etterspørsel i arbeidsmarkedet tilpasser seg.

Analysene bygger på ulike tilnærminger

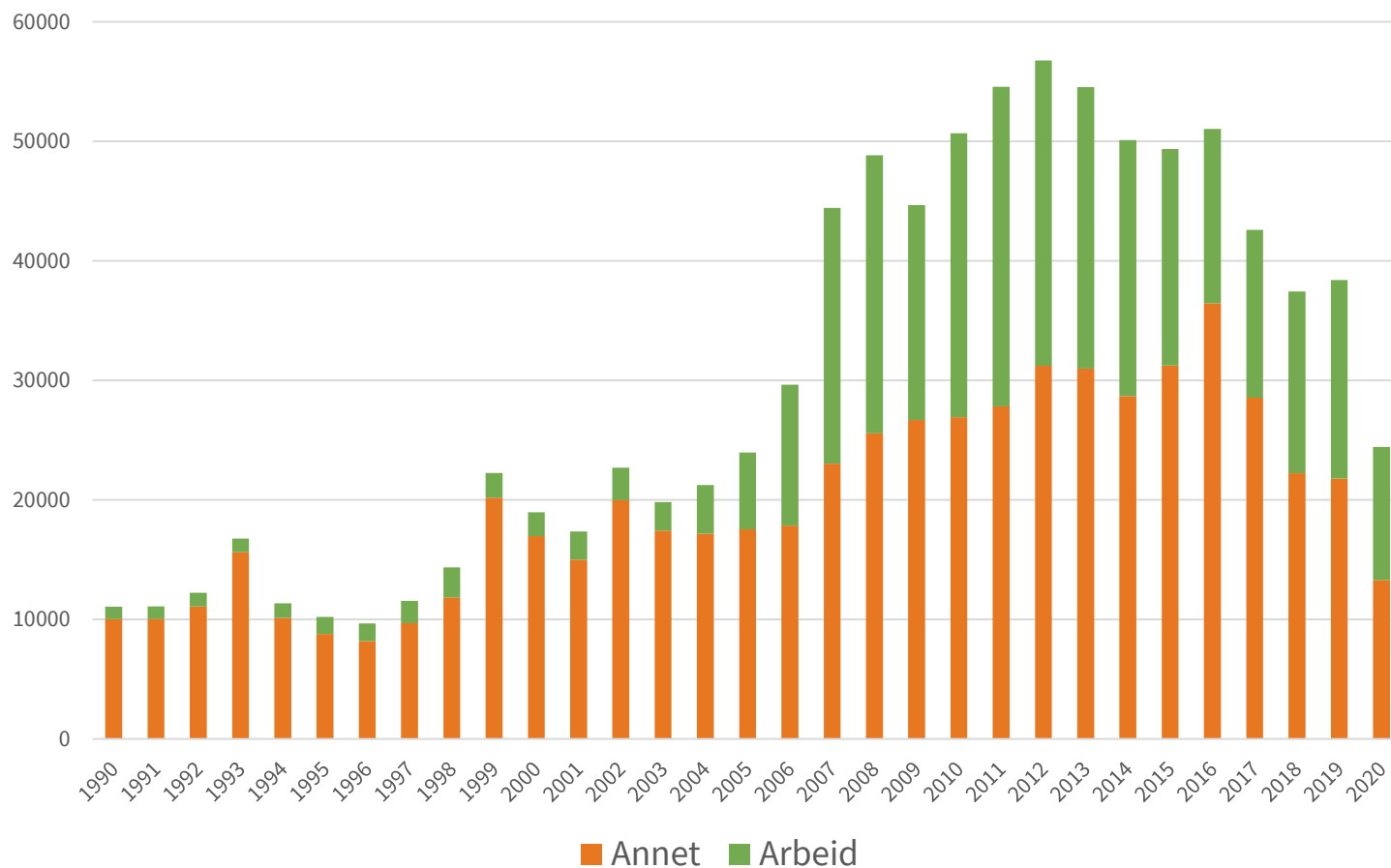
- Dokumentstudier
- Spørreundersøkelse sendt til virksomheter
- Dybdeintervjuer med virksomheter, myndigheter og arbeidstaker/arbeidsgiver organisasjoner
- Registerdata fra SSB
  - Lønn, avtalte timer per uke
  - Sysselsetting, nyansettelser, etableringer, nedleggelser
  - Fagforeningsmedlemskap, tariffavtaledekning
  - Lønnsfleksibilitet

Økt arbeidsinnvandring og allmenngjøring

Innvandring til Norge 1990-2020

Innvandringer til Norge etter innvandringsgrunn og innvandringsår (SSB)

- Nyankommet arbeidsinnvandrere utgjorde en mindre andel i 1990-tallet.
- Andelen øker betydelig etter EU-utvidelsene i 2004 og 2007.

Arbeidsmarkedstilpasning

- Arbeidskraft er en knapp ressurs, og økt innvandring øker tilgangen på arbeidskraft.
- Dette kan (teoretisk):
  - føre til lavere lønn for arbeidstakere med lignende kompetanse som innvandrernes
  - mer langsiktige tilpasninger (*spesialisering i ulike yrker, teknologisk utvikling*) kan reversere negative lønnsimpulser.
  - Tilpasningsmekanismer er sterkest når innvandrere og innfødte har ulike kompetanse.
- Empirien gir i hovedsak belegg for disse mekanismene.

(Dustmann mfl., 2008; Borjas, 2015; Dustmann mfl., 2016)

Formålet med allmenngjøring

- Er å sikre at utenlandske arbeidstakers lønns- og arbeidsvilkår er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, og å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet

Lavlønnskurransen:

- Gevinster
  - Arbeidsgivere får lavere lønnskostnader
  - Utenlandske arbeidere kan få jobb med høyere lønn enn i hjemlandet
  - Lavere priser for forbrukerne
- Problemer
  - Presser ned lønnsnivå og svekker arbeidsbetingelsene i lavtlønnsyrker
  - Konkurransevridende: Bedrifter ansetter utenlandske arbeidstakere med kompetanse til lav lønn.
  - Lavere produktivitet: Substitusjon fra kapital til lavtlønnet arbeidskraft

Allmenngjøring

Virkninger for arbeidstakere

Virkninger for arbeidstakere – Regresjonsanalyse

- Hvordan har allmenngjøringen påvirket timelønn?
- Har allmenngjøringen påvirket avtalte arbeidstimer/uke?
- Vi ser på **(a)** byggebransjen, **(b)** skips- og verftsindustrien, **(c)** renhold.
- Vi sammenligner med:
  - privat sektor utenom de allmenngjorte områdene
  - industrien utenom allmenngjorte områder
  - for renhold bruker vi også utelivsbransjen (før 2018)

Nederste delen løftes opp

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Persentil	Bygg	Privat sektor	Skip	Privat sektor	Renhold	Uteliv
5	0.11	0.08	0.08	0.03	0.10	0.05
10	0.08	0.09	0.06	0.04	0.10	0.03
20					0.10	0.05
30					0.10	0.04
40					0.05	0.05
50					0.03	0.05
60						
70						
80						
90						
95						
Perioden før	2003-2004		2006-2007		2008-2009	
Perioden etter	2007-2010		2008-2011		2011-2014	
N	200476	3821379	112694	4026373	69282	210043

Merknad: Ubetinget kvantilregresjoner av forskjell mellom to perioder (etter og før allmenngjøring). Estimater i fet skrift dersom p-verdien, som tar hensyn for clustering på foretaksnivå, er mindre enn 0.1. Inkludert i regresjonene er følgende kontrollvariabler: alder, alder², 1-sifret utdanningsindikatorer, kjønn og innvandringskategori.

Fremhevet estimater viser persentiler som faller under den allmenngjorte satsen året før allmenngjøringen iverksettes.

Synkende andel lønnstakere med lavere timelønn enn avtalt minstesats

- Utstasjonerte arbeidstakere og innleide fra vikarbyråer er ikke med i registerdataanalysen.
- Andelen lønnstakere som vi ikke får med i analysen er trolig størst innen godstransport og persontransport.
- Andelen svært lavlønnede falt fra året før til året etter allmenngjøringen.
- Andel innvandrere med svært lav lønn er større enn andel norskfødte både før og etter.
- Ødegård mfl. (2020) og Sørlien (2020) finner lignende resultater.

Område	t-1	t (§)	t+1
<u>Renhold</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>
Innvandrere	0.62	0.61	0.16
Norskfødte	0.24	0.22	0.05
<u>Transport med turbil</u>	<u>2014*</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Innvandrere		0.08	0.08
Norskfødte		0.05	0.05
<u>Fiskeindustribedrifter</u>	<u>2014*</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Innvandrere		0.54	0.36
Norskfødte		0.15	0.11
<u>Hotell og restaurant</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>
Innvandrere	0.25	0.20	0.11
Norskfødte	0.18	0.14	0.08

(§) Første år med landsdekkende allmenngjøring.

* Verdiene etter 2014 er ikke sammenlignbare med verdien i 2014 pga. endring i datagrunnlaget.

Kilde: SSBs Lønnstatistiken og våre beregninger. Populasjonen består av lønnstakere eldre enn 19 år.

Allmenngjøring

Generelle virkninger og andre tilpasninger

Allmenngjøringen fungerer etter hensikten

- Vi finner at andelen svært lavtlønnede faller etter allmenngjøring, både for innvandrere og norskfødte. Allmenngjøringen bidrar til høyere lønnsvekst i bunnen av lønnsstigen.
- Analysen av registerdata tyder på en positiv virkning på gjennomsnittslønn for
  - norskfødte i bygg, skip og verftsindustri, og renhold
  - innvandrere i renhold
- Økte innvandring kan dempe lønninger til de som er lavtlønte. Våre estimater kan dermed tolkes som nederste grenser av allmenngjøringens effekten på lønn.
- Vi finner ikke en negativ effekt på avtalte timer per uke.

Vi finner ikke utilsiktede effekter

- Finner ikke konsekvenser for organisasjonsgraden eller tariffavtaledekningen i de allmenngjorte områdene.
- Nedleggelse som følge av økt kostnadsnivå pga. allmenngjøring finner vi ikke indikasjoner på.
- Det er heller ikke noe som tyder på at allmenngjøring har ført til mindre rekruttering av arbeidstakere med innvandrerbakgrunn i ubundne bedrifter.
- Vi finner at lønns sensitiviteten (til konjunkturer) etter allmenngjøring ligner lønns sensitiviteten i årene før.

Allmenngjøring og veien videre

Veien videre

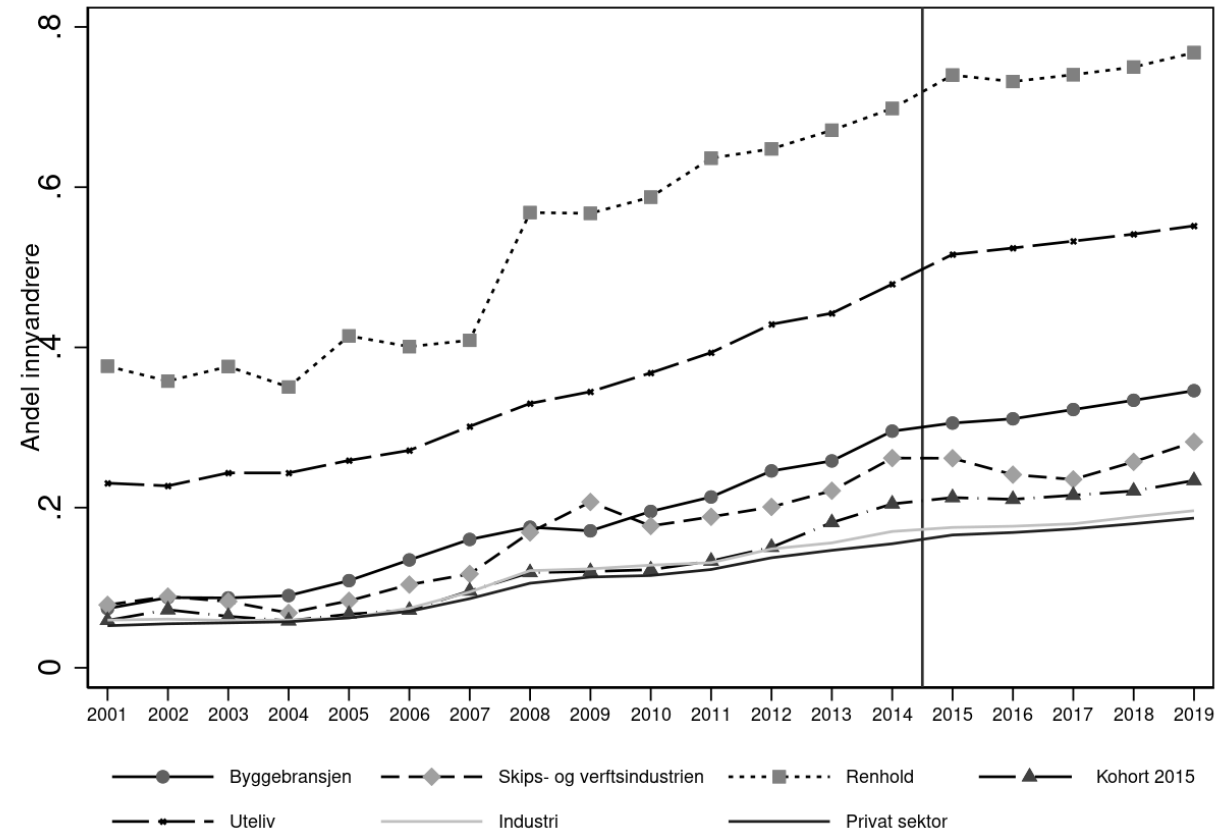

- Analysen viser at dagens allmenngjøringsordning fungerer etter hensikten.
- Partene i arbeidslivet er godt fornøyd og det var få forslag til konkrete forbedringer.
- Rom for forbedringer:
  - begrepsavklaring
  - bedre informasjon
  - flere tilsyn
  - bedre system for å følge opp påseplikten og
  - strengere sanksjoner
- Vedvarende lønnsforskjeller mellom Norge og mange EU-land, samt høy norsk AK-etterspørsel, vil trolig gjøre allmenngjøring relevant framover også.
- I lys av økt lønnsulikhet i Norge – hvor femtedelen med lavest lønn har sakket akterut – kan det likevel være grunn til å diskutere om det er behov for reformer i dagens ordning.

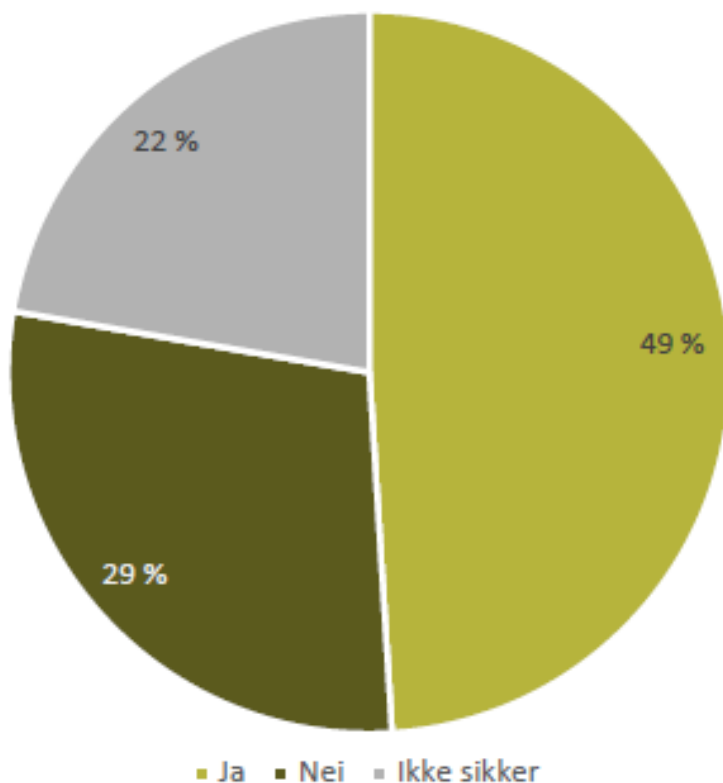
Arbeidsmarkedstilpasning

- Ringvirkninger og tilpasningsmekanismer er sterkest når innvandrere og innfødte har ulike kompetanse.
- Samtidig er lønn kun en av dimensjonene som bidrar til ressursallokering, verdiskapning og dens fordeling.
  - Arbeidsvilkår, sosial dumping.
- Allmenngjøring av tariffavtaler er et tiltak mot slike uheldige konsekvenser for arbeidstakere.

Bedre informasjon til virksomheter

Figur 10.1 Respondentenes svar på spørsmålet: «Omfattes din virksomhet av et vedtak om allmenngjøring?». N=1 292.

Kilde: SØAs spørreundersøkelse

- Spørreundersøkelse til foretak med næringskode som er omfattet av allmenngjøringen.
- At 22 prosent ikke vet om virksomheten omfattes av vedtak tyder på at noen ikke følger vedtak fordi de ikke vet om det.

Nederste delen løftes opp

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
Persentil	Bygg	Privat sektor	Skip	Privat sektor	Renhold	Uteliv
5	0.11	0.08	0.08	0.03	0.10	0.05
10	0.08	0.09	0.06	0.04	0.10	0.03
20	0.13	0.10	0.08	0.05	0.10	0.05
30	0.14	0.11	0.09	0.05	0.10	0.04
40	0.15	0.10	0.08	0.06	0.05	0.05
50	0.14	0.11	0.08	0.06	0.03	0.05
60	0.12	0.10	0.11	0.06	0.04	0.05
70	0.11	0.10	0.10	0.06	0.05	0.05
80	0.11	0.10	0.10	0.06	0.06	0.05
90	0.13	0.10	0.10	0.06	0.08	0.08
95	0.13	0.10	0.11	0.06	0.08	0.07
Perioden før	2003-2004			2006-2007		2008-2009
Perioden etter	2007-2010			2008-2011		2011-2014
N	200476	3821379	112694	4026373	69282	210043

Merknad: Ubetinget kvantilregresjoner av forskjell mellom to perioder (etter og før allmenngjøring). Estimerer i fet skrift dersom p-verdien, som tar hensyn for clustering på foretaksnivå, er mindre enn 0.1. Inkludert i regresjonene er følgende kontrollvariabler: alder, alder², 1-sifret utdanningsindikatorer, kjønn og innvandringskategori.

Fremhevet estimerer viser persentiler som faller under den allmenngjorte satsen året før allmenngjøringen iverksettes.

Synkende andel lønnstakere med lavere timelønn enn avtalt minstesats

- Utstasjonerte arbeidstakere og innleide fra vikarbyråer er ikke med i registerdataanalysen.
- Andelen lønnstakere som vi ikke får med i analysen er trolig størst innen godstransport og persontransport.
- Andelen svært lavlønnede falt fra året før til året etter allmenngjøringen.
- Andel innvandrere med svært lav lønn er større enn andel norskfødte både før og etter.
- Ødegård mfl. (2020) og Sørlien (2020) finner lignende resultater.

Område	t-1	t (§)	t+1
<u>Renhold</u>	<u>2010</u>	<u>2011</u>	<u>2012</u>
Innvandrere	0.62	0.61	0.16
Norskfødte	0.24	0.22	0.05
<u>Godstransport på vei</u>	<u>2014*</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Innvandrere		0.31	0.20
Norskfødte		0.16	0.09
<u>Persontransport med turbil</u>	<u>2014*</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Innvandrere		0.08	0.08
Norskfødte		0.05	0.05
<u>Fiskeindustribedrifter</u>	<u>2014*</u>	<u>2015</u>	<u>2016</u>
Innvandrere		0.54	0.36
Norskfødte		0.15	0.11
<u>Hotell og restaurant</u>	<u>2017</u>	<u>2018</u>	<u>2019</u>
Innvandrere	0.25	0.20	0.11
Norskfødte	0.18	0.14	0.08

(§) Første år med landsdekkende allmenngjøring.

* Verdiene etter 2014 er ikke sammenlignbare med verdien i 2014 pga. endring i datagrunnlaget.

Kilde: SSBs Lønnstatistiken og våre beregninger. Populasjonen består av lønnstakere eldre enn 19 år.